

Nr 16.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om åtgärder för en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån m. m.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 354 i första kammaren av herrar *Persson, Helmer*, och *Öhman*, och nr 467 i andra kammaren av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*, föreslås »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om a) att priskontrollnämnden åläggas att i överensstämmelse med punkt 7 i nämndens direktiv vidtaga omedelbara åtgärder för att, med hänvisning till de övernormala vinsterna i olika branscher, åstadkomma prissänkningar på alla sådana industriprodukter, som helt eller delvis tillverkas inom landet och som ha betydelse för prisbildning och levnadskostnader; b) att priskontrollnämnden härvid ägnar särskild uppmärksamhet åt möjligheterna att genom prissänkningar i kombination med subventioner åstadkomma en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån, varvid för de viktigaaste konsumtionsvarorna 1948—50 års priser böra utgöra riktpunkter; c) att prisstoppet på trävaror återinföres med 1950 års stoppriser samt riktpunkter för det nya stoppriserna.»

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet hänvisa till motionen II: 467.

Över motionerna har efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning yttrande avgivits av *statens priskontrollnämnd*, som avstyrkt bifall till motionerna.

Priskontrollnämnden har i sitt utlåtande inledningsvis framhållit, att nämnden är väl medveten om att den kraftiga prisstegringen under fjolåret medfört en betydande höjning av levnadskostnaderna och att nämnden för sin del gärna vill instämma i motionärernas önskemål, att alla möjligheter beaktas till prissänkningar. Enligt nämndens uppfattning torde dock möjligheterna att sänka priserna med 1948—1950 års prisläge som riktpunkt få bedömas som ringa. Nämnden har här hänvisat till den markanta stegring av importpriserna — för såväl viktiga råvaror som fossila bränslen —, som skett sedan nämnda tidpunkt samt till det förhållandet, att en del av prisstegringarna utgjort en direkt följd av de genomförda löneförbättringarna. Vidare har den gynnsamma exportkonjunkturen medfört en ökad konkurrens om vissa för olika produktionsområden betydelsefulla råvaror med ökade priser som resultat.

Nämnden har därefter berört de åtgärder till prissänkningar, som motionärerna framställt förslag om. Beträffande punkterna a) och b) i motionerna har nämnden anfört följande.

I fråga om motionärernas inledningsvis framförda förslag om att prisnivån på svensktillverkade varor borde isoleras från världsmarknadsprisernas inverkan, vill nämnden framhålla, att de högre priser, som i vissa fall kunna uttagas vid export, i regel icke ha något inflytande på nämndens fastställande av priser för den svenska marknaden. I konsekvens härmed tages heller icke hänsyn till om exportförsäljningen skulle medföra förluster. Nämnden vill vidare framhålla, att nämnden kontinuerligt övervakar varuområden, som undantagits från prisreglering. I vissa fall där nämnden beträffande viktigare förnödenheter och tjänster konstaterat, att icke kostnadsmissigt motiverade prishöjningar företagits, har prisstoppet återinförts och prissänkning genomförts. Enligt nämndens uppfattning föreligger inga skäl att nu ompröva tillämpade förfaringsätt vid prissättningen eller de normer, som hittills gällt för övervakning av frisläppta varuområden.

Under återopande av utdelningsökningen vid vissa malmbrytnings- och metallföretag samt skogsindustrier under år 1951 har motionärerna framställt förslag om att prispolitikens praktiska utformning skulle bringas i närmare överensstämmelse med punkten 7 i Kungl. Maj:ts direktiv för den prisreglerande verksamheten. Nämnden vill angående möjligheterna att på denna väg åstadkomma prissänkningar anföra, att prövning av framställningar om prishöjningar som regel sker med beaktande av lönsamheten vid företagen i fråga. Därest möjligheter förefunnits att inom ramen för en skäligen avkastning låta den sökande bära kostnadsökningar, har så även skett. Efter de kraftiga kostnadsstegringar, som inträffat under de senaste åren och som företagen i viss utsträckning fått bära utan prishöjning, torde enligt nämndens uppfattning möjligheterna till ytterligare nedpressning av lönsamheten inom stora områden av konsumtionsvaruindustrin vara begränsade. Förefintligheten av vissa vinster, erhållna genom exportförsäljning, synes i anslutning till vad ovan anförts icke böra tagas till utgångspunkt för en sänkning av priserna på inom landet avyttrade varor, såvida icke särskilda omständigheter skulle föranleda detta. Det bör i detta sammanhang erinras om att andra samhällspolitiska medel kunna tillgripas i syfte att begränsa eller sterilisera vinster, erhållna genom exportförsäljning. Nämnden anser sig vidare med hänvisning till punkten 1 i direktiven för priskontrollen böra framhålla de risker för produktionssnedvridningar och försämrat försörjningsläge, som kunna tänkas uppkomma av en prispolitik i enlighet med motionärernas förslag i detta avseende.

I motionen rekommenderas vidare, att överpriser av spekulativ och monopolistisk natur böra avlägsnas. Enligt nämndens mening är det en viktig uppgift att ägna särskild uppmärksamhet åt sådana varuområden, där prissättningen kan antagas vara påverkad av monopol, karteller eller på liknande sätt. Vid prövning av frågor om undantagande av varor från prisstoppet, iakttaga nämnden därför stor försiktighet i de fall, då konkurrensen av denna anledning kan antagas vara försatt ur spel. I enlighet med sina direktiv kommer nämnden även i fortsättningen att så långt möjligt är motverka att spekulativt eller monopolistiskt betonade överpriser uttagas.

I fråga om möjligheterna att genom en effektivare kontroll av distribu-

tionskostnaderna m. m. åstadkomma prissänkningar vill nämnden framhålla, att handelsmarginalerna bestämmas med utgångspunkt från kostnaderna inom handeln. I de fall de tillämpade marginalerna med hänsyn till förändrade marknadsförhållanden enligt nämndens uppfattning blivit oskäligt höga, har nämnden ingripit och vidtagit sänkningar av marginalerna. Vid frisläppande av varor från prisreglering i fabrikantledet har nämnden bibehållit priskontrollen över parti- och detaljpriserna i sådana fall, där nämnden befarat, att marginalhöjningar skulle komma att genomföras vid fri prisbildning. Nämnden kommer även i fortsättningen liksom hittills skett företaga ingripanden i marginalsättningen, där detta kan visa sig befogat.

Enligt motionärernas förslag böra ovan berörda åtgärder för sänkning av prisnivån kombineras med subventionering av konsumtionsvaror. Införandet av generella subventioner — med bortseende från subventioner av social och speciell natur — är enligt nämndens uppfattning berättigat endast i ett sådant läge, där det gäller att för en kort tid hindra tillfälliga prisstegringar att slå igenom i den svenska prisnivån. Det förhållandet att vissa tidigare införda subventioner kommo att kvarstå längre än vad ursprungligen förutsatts, sammanhänge med lönepolitikens utformning. När lönestoppet upphörde vid årsskiftet 1950/51 avvecklades därför större delen av de tidigare utgående subventionerna. I nuvarande läge anser sig nämnden icke böra tillstyrka ett återinförande av subventioner i syfte att sänka priserna i enlighet med motionärernas förslag.

Nämnden har sammanfattningsvis framhållit, att nämnden ville bedöma förslaget att på av motionärerna angivet sätt genom priskontroll och subventioner nu återföra prisnivån på viktigare konsumtionsvaror till 1948—1950 års prisläge såsom orealistiskt.

Vad slutligen beträffar *punkt c)* i *motionerna* har nämnden uttalat:

Motionärerna ha slutligen väckt förslag om ett återinförande av prisstoppet på trävaror, varvid 1950 års priser skulle utgöra riktpunkten för de nya stoppriserna. Då normalpriserna på trävaror infördes hösten 1942, sattes de på ungefär samma nivå som då gällande exportpriser. Pariteten mellan inlands- och exportpriserna bibehölls i stort sett till sommaren 1945, då exportpriserna började stiga. En betydande spänning uppkom så småningom mellan priserna vid försäljning inom landet och vid exporten, vilket gav upphov till förekomsten av kraftiga överpriser på den svenska marknaden. För att motverka denna spänning infördes prisutjämningsavgifter vid exportförsäljningen med syfte att motverka prishöjningar inom landet på trävaror. Men hänsyn till de praktiska svårigheter, som voro förknippade med en effektiv kontroll över prissättningen vid det stora antal mindre sågverk, som finnas i landet och som i större eller mindre utsträckning avyttra sina produkter på den svenska marknaden, ansåg nämnden det omöjligt att i längden upprätthålla den dubbla prisnivån, varför trävarorna undantogs från prisreglering i mars 1950. Enligt nämndens mening torde läget just nu ej motivera ett återinförande av prisregleringen på trävaror.

Utskottet. Såsom av den föregående redogörelsen framgår, har statens priskontrollnämnd i sitt remissyttrande ingående behandlat de av motionärerna framförda önskemålen om vidtagande av åtgärder för en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån m. m. Utskottet kan i huvudsak ansluta sig till vad priskontrollnämnden sålunda anfört. Något skäl att i anledning av de föreliggande motionerna nu ompröva tillämpade förfaringssätt vid prissättningen föreligger enligt utskottet icke.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att likalydande motionerna I: 354 och II: 467 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 april 1952.

På bankoutskottets vägnar:

FRANS SEVERIN.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ewerlöf, Sundvik, Fahlander, Johannes-son*, Nordenson*, Boo och Eliasson;

från andra kammaren: herrar Severin, Nilsson i Landskrona, Persson i Norrby, Schmidt, Sköldin, Fagerholm, Hallberg* och Nyberg.

* Ej närvarande vid justeringen.